DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

KONJUNKTURUDVIKLINGEN I U.S.A.

Forløbet af den amerikanske konjunktur i slutningen af 1956 og den hidtil forløbne del af indeværende år er rammende blevet karakteriseret som »sidelæns«. Det høje aktivitetsniveau er blevet opretholdt, uden at der på den anden side har kunnet spores tendenser til en genoptagelse af den stærke stigningstakt, som karakteriserede udviklingen frem til årsskiftet 1955–56.

Bruttonationalproduktet lå ifølge foreløbige opgørelser i første kvartal i år kun ubetydeligt over niveauet fra foregående kvartal, hvorved det må tages i betragtning, at en del af denne stigning må tilskrives det højere prisniveau. Indeks for industriproduktionen har – bortset fra en forbigående stigning på 1 point i december – været uændret siden oktober. Denne stabilitet i industriproduktionen dækker, som det fremgår af nedenstående oversigtstabel, over en temmelig udbredt omend beskeden nedgang inden for en række betydelige industrigrupper, som imidlertid bl. a. opvejes af en relativt stærk produktionsstigning inden for transportmiddelindustrien.

Sæsonudjævnet industriproduktionsindeks for U.S.A.
(1947–49 = 100).

	4. kvt. 1956	1. kvt. 1957
Industri og minedrift	146	146
Heraf:		
jern- og metalværker	146	142
maskiner og apparater	175	172
transportmidler	214	222
sten-, ler og glasindustri	157	156
tekstilindustri	104	101[1]
beklædningsindustri	112	110[1]
næringsmiddel- og drikkevareindustri	114	112[1]

[1] Januar–februar.

Den samlede aktivitet inden for bygge- og anlægssektoren ligger fortsat på det meget høje niveau fra 1956, men antallet af påbegyndte nye boliger,

Amerikanske konjunkturtal.

	Pristal, 1947-49 = 100			Industriproduktion[1] 1947–49 = 100	Bygge- og anlægsvirksomhed[2] 1947-49 = 100		Arbejdsmarked			Detailomsætning[4] Mld. $	Udenrigshandel[7]		Personlige indkomster[8] Mld. $	Bruttonationalprodukt[8] Mld.$
	Engrospriser		Leveomkostn. 1947–49 = 100		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3] Mill.	Arbejdsløshed[4] Mill.	Arbejdsløn[5] Cents		Import Mill. $	Eksport Mill. $		
	Samlet indeks	Landbr.-produkt												
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	68	85
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	747	857	226	285
1951	115	113	111	120	171	170	47.3	1.9	159	13.2	923	1253	254	328
1952	112	107	114	124	183	181	48.3	1.7	167	13.7	899	1267	268	345
1953	110	97	114	134	192	177	49.7	1.5	177	14.2	914	1315	286	365
1954	110	96	115	125	216	232	48.3	3.2	181	14.2	858	1259	287	361
1955	111	90	115	139	261	278	49.4	2.7	188	15.5	948	1294	306	391
1956	114	89	117	143	267	268	51.5	2.6	198	16.0	1048	1576	325	412
1. kvt. 1956	112	86	115	142	298	308	51.1	2.9	194	15.6	1074	1402	317	403
2. kvt. —	114	90	116	142	263	290	51.5	2.7	197	15.8	1037	1631	323	408
3. kvt. —	115	90	117	141	255	260	51.5	2.3	198	16.1	1031	1549	327	414
4. kvt. —	116	88	118	146	254	214	52.0	2.3	203	16.3	1050	1724	333	424
Januar 1957	117	89	118	146	..	..	52.0	3.2	205	16.4	1117	1681	335	
Februar –	117	89	119	146	..	..	52.1	3.1	205	16.5	1004	1606	337	427
Marts –	117	89	119	146	..	..	52.0	2.9	205	16.3	..	..	338	

Kilde: »Survey of Current Business«, udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1]Sæsonudjævnet. [2]Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3]Antal beskæftigede (»employees«) uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. Beregningsgrundlaget ændret fra jan. 1956 [4]Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954. [5]Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [6]Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [7]Generalhandel. Eksporten indbefatter militære gaveydelser. [8]Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis.

med 10 pct. med en yderligere nedgang i marts, således at antallet af påbegyndte boliger nu ligger på det laveste niveau siden 1949. Denne udsom gennem 1956 udviste svag tilbagegang, er fra januar til februar faldet vikling må nødvendigvis give sig udslag i en nedgang i bygge- og anlægsvirksomheden senere på året, med mindre der fra erhvervenes investeringer eller det offentliges anlægsaktivitet udgår neutraliserende impulser.

Påbegyndt boligbyggeri[1].
(sæsonudjævnet årsrate – 1000 lejligheder).

1956, 1. kvt.	1139
2. –	1131
3. –	1078
4. –	1033
1957, 1. –	930
januar	1010
februar	910
marts	880

[1] Private boliger uden for landbruget.

Takten i lageropbygningen, som i industrien fortsatte støt gennem næsten hele 1956, synes siden november–december at være taget stærkt af, således at der, når hensyn tages til det stigende prisniveau, i de senere måneder næppe har været tale om nogen reel lagertilvækst af nævneværdig størrelse.

Bogført værdi af lagre i industri og handel.
(sæsonudjævnede ultimotal – milliarder dollars).

	Industri	Engroshandel	Detailhandel	Tilsammen
1956, januar	46.3	12.4	24.1	82.8
april	48.0	12.6	23.9	84.5
juli	49.2	12.8	23.8	85.8
oktober	50.8	13.1	23.3	87.2
november	51.3	13.2	23.5	88.0
december	51.4	13.3	23.9	88.5
1957, januar	51.5	13.1	24.0	88.7
februar	51.8	13.1	23.9	88.9

Stigningen i engrospriserne er i løbet af februar og marts ebbet ud, idet modgående prisbevægelser på en række vareområder har opvejet hinanden. Leveomkostningsindekset udviser fortsat små forskydninger i opadgående retning. En vis indskrænkning af overarbejdet i industrien har modvirket en stigende tendens for grundlønningerne, således at den gennemsnitlige timefortjeneste er uændret gennem de seneste måneder.

Forbrugernes disponible indkomster er fortsat stigende og lå i 1. kvartal ca. 6 pct. over niveauet fra foregående år, medens leveomkostningsindekset lå godt 3 pct. højere end året forud.

Man kan nu spørge, om denne »sidelæns« bevægelse vil fortsætte i de kommende måneder. Den ovenfor omtalte nedgang i starten af nyt boligbyggeri og svækkelsen i tempoet i lageropbygningen kunne f. eks. give holdepunkter for en pessimistisk vurdering af udsigterne for den nærmeste tid, og i U.S.A. har det da heller ikke manglet på sådanne pessimistiske betragtninger især fra kredse, som fremhæver, at vurderingen af produktionsudviklingen må ske på baggrund af den fortsatte vækst i arbejdsstyrken og ikke mindst i kapitalapparatet. Man burde således ifølge denne opfattelse i disse år, hvor de faste investeringer i erhvervslivet ligger på et meget højt niveau, registrere en fortsat vækst i produktionen og ikke slå sig til tåls med opretholdelsen af det nuværende niveau, selvom dette betegner en rekord. Herover for står den opfattelse, som især forfægtes af Federal Reserve Board, at inflation fortsat er hovedproblemet i U.S.A.s økonomi.

Ser man på de senest offentliggjorte oplysninger om forbrugernes og

erhvervslivets planer og forventninger for den nærmeste tid, synes der ikke heri at være holdepunkter for forventninger om en umiddelbart forestående genoptagelse af den stærke ekspansion.

De forløbige resultater af det årlige Survey of Consumer Finances tyder således på, at forbrugerne planlægger køb af huse og varige forbrugsgoder i nogenlunde samme omfang som i 1956, omend der er en vis tendens til at ville ofre lidt større beløb på de enkelte indkøb. Forbrugernes forventninger går endvidere forsat i retning af stigende pengeindkomster og en bevarelse af det nuværende høje aktivitetsniveau, uden at det iøvrigt er muligt at konstatere nogen klar forskydning i forventningsstrukturen i forhold til 1956.

Erhvervslivets faste investeringer satte rekord i 1956 med en stigning på 22 pct. i forhold til 1955. Ifølge Department of Commerce's og Securities and Exchange Commission's seneste undersøgelser vil erhvervslivet også i indeværende år anvende rekordbeløb på investeringer i bygninger, maskiner og anlæg, ialt godt 37 milliarder dollars eller 6½ pct. mere end i 1956. Af denne stigning kan ca. halvdelen skønnes at ville medgå til dækning af de siden sidste år indtrufne omkostningsstigninger, således at den reelle fremgang skulle blive af størrelsesordenen 3–4 pct.

Denne vurdering af investeringsudviklingen i 1957 underbygges i alt væsentligt af de seneste resultater af en anden af de faste undersøgelsesrækker: McGraw-Hill's opgørelse af erhvervslivets planer. Ifølge denne kilde synes industrien heller ikke på lidt længere sigt at have planer om et væsentligt større investeringsomfang; planerne for 1958 ligger således på et niveau, der ikke afviger mere end 5 pct. fra 1957-tallene, ligesom der ej heller i 1959 og -60 ventes stigninger af større omfang. Derimod angiver industriselskaberne, at en større del af deres investeringer i disse senere år vil have karakter af rationaliseringer og udskiftning af bestående anlæg, medens investeringer i kapacitetsudvidelser vil udgøre en tilsvarende mindre andel. Man bør dog ved vurderingen af oplysninger af denne art tage i betragtning, at en sondring mellem investering for rationalisering og investering for kapacitetsudvidelse må være behæftet med en meget høj grad af usikkerhed, eftersom et nyt industrielt anlæg – omend ikke altid – så dog i en lang række tilfælde vil rumme begge elementer.

Disse oplysninger stemmer imidlertid ganske godt med den kendsgerning, at medens industriens produktionskapacitet i 1956 øgedes med ca. 6 pct. og yderligere vil stige med en tilsvarende procentsats, når indeværende års investeringer er gennemført, har industriproduktionen gennem det sidste halve år været stagnerende. Industrivirksomhederne hævder da også gennemgående at arbejde med en kapacitetsudnyttelse, der ligger noget under den foretrukne. Foruden en fortsat rationalisering synes industriens bestræbelser for den nærmeste fremtid at koncentreres om opfin-

delsen og introduktionen på markedet af nye varer. Som en forløber herfor vil udgifterne til forskning, der i 1956 androg godt 6 milliarder dollars, stige til noget over 9 milliarder i 1960. Hånd i hånd med disse bestræbelser for at finde på noget nyt går anstrengelserne for at skabe markeder for denne nye produktion, og omkostningerne herved synes at være væsentlig større.

Hvorvidt der over de offentlige finanser vil udgå impulser til stigende aktivitet i det kommende finansår, er det endnu for tidligt at have nogen begrundet formodning om, al den stund den årlige tovtrækning mellem repræsentanternes hus, senatet og præsidenten om bevillingerne i dennes budgetforslag, der betegner en rekord under fredsforhold, endnu er i fuld gang. Dog synes den opfattelse at vinde terræn, at den personlige indkomstskat vil blive nedsat med virkning fra 1. januar 1958.

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[1] 1948 = 100	Fuldført boligbyggeri 1000 lejligheder	Arbejdsmarked			Privat forbrug[2] Mill. £ 1948-priser	Udenrigshandel[6]		Valutastilling		
	Engrospriser[1] Juni 1949 = 100	Leveomkostninger Juni 1947 = 100			Beskæftigede Mill.	Arbejdsløse[3] 1000	Arbejdsløn[4] Juni 1947 = 100		Import c. i. f. Mill. £	Eksport f. o. b. Mill. £	Guld- og dollarbeholdning[7] Mill. $	EPU stilling Mill. $	Gæld i sterling Mill. $
1938	..	63	86	30.0	17.32	1859	61	694	77	44	3449	.	2776
1950	107	114	114	17.1	22.55	341	111	741	218	191	3300	225	10486
1951	125	125	117	16.8	22.73	281	120	736	325	226	2335	−465	10665
1952	128	136	114	20.7	22.51	463	130	728	290	227	1846	−614	9013
1953	125	140	121	27.2	22.74	380	136	757	279	224	2518	−555	9780
1954	126	143	130	29.5	23.11	318	142	794	281	231	2762	−335	10368
1955	130	149	137	27.0	23.45	265	151	818	324	252	2120	−339	10013
1956	136	157	136	25.6	23.62	287	163	822	324	276	2133	−350	9590
1. kvt. 1956	134	154	137	23.1	23.55	305	159	819	328	272	2277	−348	..
2. kvt. —	135	157	136	26.1	23.62	266	164	818	331	285	2385	−326	9940
3. kvt. —	136	157	136	25.4	23.69	276	165	820	312	256	2328	−325	..
4. kvt. —	137	158	136	27.8	23.63	301	165	(831)	325	292	2133	−350	9590
Januar 1957	138	160	137	23.4	..	423	166	..	376	273	2084	−352	..
Februar —	138	160	137	..	..	421	167	..	321	289	2147	−343	..
Marts —	138	160	135-136	..	..	..	167	..	362	313	2209	−334	..
April —	138	..	..	..	..	..	..	..	350	281	2320	..	..

Kilder: »Economist«, »London & Cambridge Economic Service«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultimotal.

[1] Prisindeks for forarbejdede produkter bortset fra brændsel, fødevarer og tobak. [2] Incl. minedrift, energiproduktion og byggeri. Sæsonudjævnet. [3] Anmeldt til arbejdsanvisningen. [4] Lønsats pr. uge i hovederhvervene. [5] Sæsonudjævnet. [6] Generalhandel. [7] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

ENGLAND

Sterlingområdets guld- og dollarbeholdning er ved udgangen af april nået op på samme niveau som ved udgangen af september i fjor, og sporene efter begivenhederne i efteråret skulle hermed være slettet. Dette resultat er dog kun nået ved iværksættelse af en række ekstraordinære foranstaltninger til styrkelse af reserverne.

For det første har sterlinglandene i denne periode trukket 561 mill. dollars på Den Internationale Valutafond; for det andet har England opnået henstand med betalingen af renter for 1956 på efterkrigslånene fra U.S.A. og Canada, et beløb på 104 mill. dollars, der normalt forfalder i december; endelig har England solgt en post amerikanske statsobligationer til et beløb af 30 mill. dollars, som ligeledes er medgået til styrkelse af reserverne. For yderligere at styrke sterlingområdets valutariske likviditet opnåede England tilsagn om en kredit på 500 mill. dollars i den amerikanske Export-Import Bank, men da der hidtil ikke er trukket på denne kredit, har denne sikkerhedsforanstaltning ikke påvirket de offentliggjorte tal for guld- og dollarbeholdning.

Iøvrigt var det jo karakteristisk for efterårets valutakrise – i modsætning til tidligere sterlingkriser–, at stillingen på betalingsbalancens løbende poster kun påvirkedes i meget begrænset omfang, medens de spekulative kapitalbevægelser antog et meget stort omfang. Den spekulative position mod sterling, som herved opbyggedes, ikke mindst i en række kontinentale O.E.E.C.-lande, må formodes efterhånden at blive likvideret, og dermed skulle der være grund til at vente en vis stigning i guld- og dollarbeholdningen i den kommende tid. Forårets truende udsigter på det engelske arbejdsmarked har formentlig bidraget til at forsinke denne udvikling.

Den økonomiske årsoversigt for 1956 og udsigterne for 1957.

Det hastigt voksende deficit i Storbritanniens løbende betalinger over for omverdenen i andet halvår 1955 udgjorde baggrunden for en række indgreb, som gennem en begrænsning af den indenlandske efterspørgsel – i første række af konsumet – tilsigtede dels en bedring af stillingen på betalingsbalancens løbende poster dels at stabilisere pris- og indkomstniveauet.

Når resultaterne for 1956 gøres op, fremgår det, at den førte politik er lykkedes, for så vidt som England i dette år havde et overskud i sine løbende betalinger (inkl. militære hjælpeydelser) på 233 mill. £ mod et underskud på 79 mill. £ i 1955 – en fremgang der ganske overvejende hidrører fra samhandelen med landene uden for sterlingområdet. Bestræbelserne på at stabilisere det indenlandske pris- og omkostningsniveau

var derimod ikke tilstrækkelige til at hindre stigninger af mindst samme størrelse som i årene forud.

Forskydninger i den samfundsøkonomiske balance fra 1955 til 1956
(mill. £ i 1955 priser)

Til disposition:	
Indenlandsk bruttoprodukt	+240
Import af varer og tjenester	+100
	+340
Anvendt til:	
Konsum: Privat	+60
Offentligt	+50
Faste bruttoinvesteringer:	
Boligbyggeri	÷25
Andre faste investeringer	+105
Investering i lagre o.lign.	÷100
Eksport af varer og tjenester	+250
	+340

Kilde: Economic Survey 1956.

Prisen for konsolideringen af Englands betalingsbalance var en mærkbar svækkelse af væksten i den økonomiske aktivitet. Medens stigningen i det indenlandske realprodukt i de foregående år således var af størrelsesordenen 3–4½ pct., faldt tilvækstraten i 1956 til godt 1 pct., hvorved det yderligere må tages i betragtning, at stigningen i alt væsentligt faldt på landbrug (ikke mindst på produktionen af de stærkest subsidierede varer) og handel og omsætning, hvor en større faktorindsats synes at være medgået til formidlingen af omsætningen af en nogenlunde uændret varemængde. Industriproduktionen udviste derimod en mindre nedgang.

Stigningen i eksporten af varer og tjenester beslaglagde størstedelen af de til rådighed stående resourcer, idet det i videst omfang lykkedes at udnytte de gunstige afsætningsforhold for industriprodukter. Dog bør det bemærkes, at verdenshandelen med industriprodukter steg endnu stærkere, således at Englands andel heraf også i 1956 udviste tilbagegang.

På baggrund af den opnåede bedring af betalingsbalancen og den samtidig indtrådte stagnation i produktionen måtte det centrale spørgsmål ved forelæggelsen af den økonomiske årsoversigt og regeringens budget for det kommende år være, om det i 1957 atter vil være muligt at lade produktionen – og hermed velstanden – stige i større udstrækning, samtidig med at overskudet på betalingsbalancens løbende poster bevares.

Betingelserne for en genoptagelse af ekspansionen skulle for så vidt

være gode, som produktionskapaciteten – især i industrien – steg stærkt i løbet af 1956 og yderligere vil stige væsentligt i indeværende år, idet de faste investeringer i bygninger, maskiner og anlæg lå på et rekordniveau i 1956. Det kan i denne forbindelse nævnes, at strejkerne i skibsværfts- og maskinindustrierne i marts/april i år, som en overgang truede med at blive både langvarige og omfattende, medførte tab af 3,65 mill. arbejdsdage. Som følge af det så forholdsvis hurtigt lykkedes at få strejkerne suspenderet, blev produktionstabet temmelig begrænset – svarende til 1 à 2 points i indeks for den samlede industriproduktion for marts. Arbejdskonflikten er således ikke til hinder for opnåelse af et samlet produktionsresultat på rekordniveau i indeværende ar.

Et er imidlertid, at mulighederne for en produktionsstigning synes at være til stede, et andet er, om disse muligheder vil blive udnyttet. Indeks for industriproduktionen har f. eks. i første kvartal ligget på samme niveau som i de to foregående år.

Ser man imidlertid på, hvilke impulser der i den resterende del af året kan tænkes at udgå fra forbruget, investeringerne og eksporten, synes der at være grund til at vente et noget højere aktivitetsniveau. Det er således karakteristisk for den økonomiske udvikling i 1956, at medens forbrugernes disponible indkomster korrigeret for prisstigninger steg med ca. 3 pct. i forhold til 1955, steg det private konsum kun med ca. ½ pct. Der synes således at have været tale om en ikke uvæsentlig stigning i den personlige opsparing sidste år – en stigning som i vidt omfang har bestået i afdrag på afbetalingsgæld o. lign.; der er derfor grund til at tvivle på, at dette høje niveau for den personlige opsparing kan holdes på lidt længere sigt selv med uændrede disponible indkomster hos forbrugerne. Hertil kommer, at det må forekomme endnu mere tvivlsomt, om en fortsat stigning i de disponible indkomster i indeværende år skulle fordele sig på forbrug og opsparing på samme abnorme måde som i 1956. Det bør iøvrigt på intet tidspunkt glemmes, at disse tal for den personlige opsparings størrelse er meget usikre og, som erfaringerne fra tidligere år viser, senere ofte underkastes væsentlige revisioner. Det må imidlertid under alle omstændigheder påregnes, at det private konsum i indeværende år vil stige med væsentlig mere end de 60 mill. £ (1955 priser), som udgjorde stigningen fra 1955 til -56. Foreliggende oplysninger om detailomsætningen i årets første måneder synes således allerede at underbygge disse antagelser om en forbrugsstigning i 1957 især for en række varige forbrugsgoders vedkommende.

De faste bruttoinvesteringer synes efter foreliggende oplysninger at dømme at ville blive af nogenlunde samme omfang som foregående år med en vis tendens til en forskydning af sammensætningen bort fra private erhvervsinvesteringer over mod offentlige investeringer og investe-

ringer i de nationaliserede industrier. Om udviklingstendenserne for lagerinvesteringerne synes det på indeværende tidspunkt ikke muligt at udtale noget med blot nogenlunde sikkerhed.

For eksportens vedkommende må der fortsat regnes med fremgang, omend næppe i samme omfang som i 1956, idet afsætningsvilkårene for industriprodukter fortsat er gode, selv om der på visse områder kan spores tendenser til en skærpelse af konkurrencen.

Det offentliges konsum vil, efter hvad der fremgår af budgettet, alt i alt andrage samme beløb i 1957/58 som i det senest afsluttede finansår. Når hensyn tages til prisniveauets stigning, skulle dette indebære, at det offentliges konsum vil beslaglægge resourcer i noget mindre omfang end året forud. Denne nettovirkning fremkommer som resultatet af modsat rettede tendenser på det civile og det militære budget, hvor der i det nye finansår regnes henholdsvis med en stigning på 131 mill. £ (bortset fra forrentning af statsgæld o. lign.) og en besparelse på 105 mill. £ som led i omlægningen af det britiske forsvar.

Over for samlede statsudgifter af nogenlunde samme størrelsesorden som i finansåret 1956/57 stod en forventet stigning i statsindtægterne på ca. 270 mill. £ hovedsagelig som følge af det højere indtægtsniveau og tidligere gennemførte skatte- og afgiftsforhøjelser. Af denne samlede styrkelse af overskudet på statsfinanserne »over linien« på 270 mill. £ har finansministeren ment at kunne give afkald på ca. 98 mill. £ i form af nedsættelse af forskellige skatte- og afgiftssatser, lempelse af fradragsbestemmelser m.v.

16.–5.–1957.
J.L.H.